

תיק 564788/6

ב"ה

בית הדין הרבני האזורי חיפה

תיק : תיק 564788/6

לפני כבוד הדיינים:

הרב **יצחק שמואל גמזו** – אב"ד

הרב **יוסף יגודה** – דיין

הרב **יצחק רפפורט** – דיין

התובע : פלוני

ע"י ב"כ : עו"ד גלית ביטון-לנקרי

הנתבעת: פלונית

ע"י ב"כ : עו"ד מאירה אזרד

הנדון : החזקת ילדים

פסק דין

הנדון שעתה לפנינו הוא תביעת המשמורת והחזקת הילדים שפתח האב בתאריך 01/05/2011 בעקבות תביעתו להפחתת מזונות שנפתחה בתאריך 08/03/2010.

כיום המשמורת נתונה לאם, והאב מבקש בתביעתו קביעת משמורת משותפת. במהלך הדיון ביקש את קבלת המשמורת לידי. בקשה זו נתמכת בהמלצת תסקיר שירותי הרווחה. להלן תקציר עובדתי.

האב [פלוני] היה נשוי לאשה נוצרייה מברזיל ולהם בת החיה עם אמה בחו"ל.

בני הזוג [פלוני] ו[פלונית] נישאו בתאריך כ"ו סיון תש"ס (29/06/2000). נולדו להם שני ילדים [ש'],

יליד י"ח טבת תשס"א (13/01/2001) ו[ש'], יליד י"א אייר תשס"ב (23/04/2002).

חלק מהוויית חייו של האב הייתה בחו"ל – לשם היגרו הוריו בהיותו כבן שבע-עשרה שנה. שם למד ועבד תקופות ממושכות לצורך פרנסת המשפחה, אף לאחר נישואיו לאשתו [פלונית]. הוא יצא את הארץ במועד 02/05 עד ל-06/06. הגירושין היו בתאריך י"א שבט תשס"ו (09/02/2006).

בהסכם גירושין מתאריך י"א שבט תשס"ו (09/02/2006) נקבע שהמשמורת הזמנית תהיה אצל האם כל עוד האב בארה"ב. עוד נקבע בהסכם שישלם מזונות בסך 3,300 ₪ עבור שני הילדים. הצדדים התגרשו באותו יום, י"א שבט תשס"ו.

האם פתחה תיק בעניין הסדרי הראייה בתאריך 14/11/06.

בתסקיר ראשוני של שירותי הרווחה מיום 18/01/07 תוארה מערכת היחסים בין בני הזוג, הפערים ביניהם והמלצתם בעניין הסדרי הראייה.

ביום 09/03/2008 פתח האב תיק תביעה בנושא תיקון ההסכם סביב עניין המזונות לאחר שובו ארצה. בדיון דנו גם בנושא המשמורת.

בסיום ההליך הגיעו להסכמות הבאות:

א. משמורת הילדים נשארת בידי האשה.

ב. הסדרי הראייה נשארים כפי שנקבעו בהסכם הגירושין ע"פ התסקיר מיום 26.6.07, למעט החגים דלהלן שבהם יהיו הילדים אצל האם בלבד...

ג. הסדרי הראייה האמורים לימות החגים, מותנים בהסכמת האשה להפחתת גובה דמי המזונות שישלם האב לידי האם, 3,000 ש"ח לחודש, וכן בביטול כל תביעות האשה נגד האב בהוצל"פ (בסך של כ- 90,000 ש"ח) עד היום.

ההסכם אושר על ידי ביה"ד וניתן לו תוקף של פסק דין.

בתאריך 08/03/2010 פתח האב תיק תביעה להפחתת מזונות בטענה של מיעוט הכנסות וריבוי חובות וכן שהילדים נמצאים אצלו זמן רב מאשר נקבע בהסדרי הראייה. בעקבות טענות אלו נפתח גם תיק תביעת משמורת בו עתר האב למשמורת משותפת.

התקיימו מספר דיונים, התקבלו תסקירים ונחקרה העובדת הסוציאלית לסדרי דין [א' ק']. לאחר מכן הגישו הצדדים סיכומיהם.

בית הדין מציין שמאז שהתקיים הדיון האחרון עבר זמן רב. בתקופה זו ניסה בית הדין בהליך גישור על ידי אחד הדיינים להביא את ההורים לידי הסכמה במכלול הנושאים שביניהם – הסכמה שאם הייתה מושגת, ודאי הייתה תורמת רבות לטובת הילדים. בין כך ובין כך, התברר שכנגד האם הוגשה תלונה במשטרה שבאה לכלל כתב אישום, ובה נטען על אלימות שלכאורה האם נקטה כנגד ילדיה. תלונה זו קודמה כפי הנראה בעקבות הדיון, וטרם הסתיים הליך ברורה.

להלן עיקרי טיעוני הצדדים.

טיעוני האב

- א. מחצית מימי השבוע הילדים נמצאים אצלו. יש להם מפתח לביתו הסמוך לבית האם.
- ב. האב קשוב לצרכי הילדים רגשית ופיזית יש לו קשר טוב אתם וביתו מותאם לצרכיהם.
- ג. האם אינה יכולה להיות הורה־משמורן כיוון שאינה מאפשרת את המקום הראוי של ההורה השני.
- ד. האם אינה פנויה לדאוג לצרכי הילדים ורוב מעייניה נתונים למלחמה כנגד האב, כעולה מתוך תסקירי שרותי הרווחה.
- ה. בתסקיר שירותי הרווחה מיום 20/11/2011 מפרטים העובדת הסוציאלית המטפלת ועוד גורמים נוספים בכירים יותר את מצבם של הקטינים הסובלים ממצוקה נפשית קשה בעקבות אלימות האם וממליצים על העברת המשמורת לאב.
- ו. הילדים בגיל שיש להיות קשובים לעמדתם, והם מבקשים להיות אצל האב.
- ז. בבדיקת מצב הילדים בבית האב עולה תמונת מצב חיובית.
- ח. יש תלונות של הילדים בדבר אלימות פיזית ונפשית של האם כנגד הילדים.
- ט. עדות העובדת הסוציאלית שהייתה אמינה וכן המלצת גורמים מקצועיים נוספים היא להעביר המשמורת לאב.
- י. מעדות האב עולה שנסיעותיו לחו"ל הם בעיקר בזמן הקיץ, דבר שאינו מונע את העברת המשמורת לאב. מכחיש שימוש בסמים כפי שנטען על ידי האם.
- יא. אין להסתמך על עדות חברות האם שהרי הן מוטות לטובתה. הן לא נמצאות כל הזמן בבית האם לצפות בהתנהגות האם, ואינן מכירות את האב.
- יב. על פי המלצות ועדת שניט, על אף שלא קבלו תוקף מחייב, יש להעדיף את האחריות המשותפת ולא לתת העדפה אוטומטית לאם.
- יג. על פי עקרון טובת הילד ודאי שיש במקרה דנן להעדיף האב. צורפו סימוכין משפטיים לאמור לעיל וכן למשקל שיש לתת לתסקיר שירותי הרווחה לביסוס החלטת בית הדין.

טיעוני האם

- א. האב בכתב התביעה ביקש משמורת משותפת, והנה עתה מבקש משמורן לבדו, כהמלצות שירותי הרווחה.
- ב. כל מטרת תביעת האב היא להקל מעליו את חוב המזונות ולאחר שלא הצליח בתביעה להפחתת מזונות ובהוצל"פ פנה להשחיר את פני האם אשר נאלצה להגן על שמה הטוב.
- ג. האב אינו נוהג באחריות הורית בשעה שאינו משלם מזונות על פי ההסכם.
- ד. בתסקיר נטען שיש סיכון במשמורת האם. דבר זה נסתר על פי המתברר בעת חקירת העובדת הסוציאלית. נסתר מדברי האב שציין כעובדה שבפועל המשמורת משותפת מבחינת חלוקת הזמנים.

ה. מהתנהלות שירותי הרווחה עולה כי אין כאן מסוכנות אמיתית.

ו. תפקוד האב לוקה בחסר. הוא לא מקיים את הסדרי הראייה כסדרם. לא משתף פעולה עם הטיפול ועוד.

ז. העובדת הסוציאלית לא התייחסה באופן ראוי לאי-שלום מזונות על ידי האב.

ח. מתסקיר 2007 עולה שמצב היחסים בין ההורים תקין, ורק לאחר מכן בגלל התנהלות הדורסנית של האב, חלה החמרה במערכת היחסים ביניהם בין היתר בגלל איומי האב לחשוף צילומי עירום של האשה.

ט. הוסכם בין הצדדים שבחגים הילדים יהיו עם האם, והאם אף נתנה תמורה לשם כך.

י. יש מגמתיות שלילית של העובדת הסוציאלית כנגד האם מחמת עימות שהיה ביניהם בעבר.

דין והכרעה

השאלה העומדת לדיון ולהכרעה היא שאלה הדורשת רגישות, הבנה בשורשי הנפש של הילדים המתבגרים והערכה נכוחה של המציאות.

על דרך הכלל ניתן לומר שההורים שבעניינים ובעניין ילדיהם אנו דנים היו בעבר בני זוג, ולמרות הפערים המובנים ביניהם, קרובה הייתה דעתם זה לזה יותר מהיום. אבל מני אז, נתרחקו הם זה מזה, ואף דעתם וגישתם לחיים התרחקה זה מזה. שבו וצפו יסודות החינוך והרקע האישי של כל אחד מההורים, ואלו באים לידי ביטוי בהתנהלותם כיום. רקע זה וניתוח אישי של ההורים אינו עיקר ענייננו. עיקר דיוננו יישוב סביב שאלת טובת הילדים, אבל אי אפשר לנתקו מהרקע והמצע שהם גדלים בו.

כאמור לעיל, ראשית גלגולו של ההליך שאנו מצויים בו כעת היא תביעתו של האב להפחתת מזונות שנפתחה בתאריך 08/03/2010.

לאחר דיונים שהתקיימו בתביעה זו, המצאת המסמכים שנדרשו לבית הדין והעיון בהשתלשלות ההתדיינות בין הצדדים דחה בית הדין את תביעת האב בהחלטתו מיום כ"ז באייר התשע"א (31/05/2011).

בנימוקי ההחלטה כתב בית הדין, שבתאריך ט"ו אלול תשס"ח (15/9/08) ביקש האב להפחית את המזונות בגובה 3,300 ₪ עליהם התחייב בהסכם הגירושין לסך 2,400 ₪ לחודש. לבסוף הגיעו להסכם בהמלצת בית הדין שהבעל ישלם 3,000 ₪ לחודש, והאשה תוותר על החוב בהוצל"פ על סך 90,000 ₪ ועשו קניין לקיום התחייבותו זו. בית הדין נתן להסכמות אלו תוקף של פסק דין.

נמצא שהאב קיבל תמורת התחייבותו על מזונות בסך 3,000 ₪ את ויתור האשה על סכום של 90,000 ₪. ולכן אין הוא יכול לטעון היום להפחית את הסכום המזונות.

באשר לטענותיו שהוא מרוויח סך 6,000 ₪ והילדים נמצאים אצלו חצי מהזמן, בית הדין דחה אותם היות שטענות אלו נטענו גם בדיון שהתקיים ביום ט"ו אלול תשס"ח (15/9/08) ובו נקבע את אשר נזכר לעיל.

ע"כ עיקרי ההחלטה הנזכרת.

קודם וסמוך להחלטה זו, בתאריך כ"ז בניסן התשע"א (01/05/2011), מגיש האב תביעה בנושא משמורת הילדים והחזקתם. האב מבקש בתביעתו שינוי המשמורת המצויה אצל האם וקביעת משמורת משותפת. האב טוען שהילדים ממילא נמצאים אצלו מחצית מהזמן. הוא דואג לרווחתם והם מתנהלים במקביל הן בביתו והן בבית האם והדבר מיטיב עמם. בכתב התביעה אין האב מטיל כל ספק בכשירותה של האם למלא את תפקידה כאם ומשמורנית אלא רק טוען שיש לקיים משמורת משותפת.

לדוגמא נציין את אשר האב בהגיונותו כותב בכתב התביעה בסעיפים 16–17:

16. האב יטען כי לשני הצדדים ישנה מסוגלות הורית טובה ושיתוף פעולה בכל הקשור לילדים.

17. שני ההורים חולקים בנטל, באחריות ובתפקידים כהורים לקטינים על כל המשתמע מכך.

האם מצידה מגישה כתב הגנה בו היא מפרטת את טיעוניה וטענותיה כלפי האב ואת אי-הסכמתה למשמורת משותפת. כמו כן מציינת את התגמשותה לעתים, בהתאם לצרכי האב ורצונותיו.

עוד טוענת שמהקשר הדברים נראה שתביעה זו נועדה לקדם את התביעה להפחתת מזונות. בעקבות הליך זה בקש בית הדין את תסקיר משירותי הרווחה עפולה.

שירותי הרווחה בקשו לעכב את מתן התסקיר עקב הטענות שעלו מפי הילדים בדבר אלימות האם כנגד הילדים ואף התקיימה חקירת משטרה.

התסקיר התקבל רק במחצית השניה של חודש נובמבר 2011.

עיקרי ההמלצות שהם נשוא המחלוקת בפנינו הם:

שהילדים יעברו למשמורת האב ויתקיימו הסדרי ראייה עם האם פעמים בשבוע וכל סוף שבוע שני. כמו כן ניתנה המלצה לאפשר יציאת הילדים לחו"ל עם אביהם וחלוקה שווה בחגים.

האם מתנגדת בכל תוקף להמלצות התסקיר. האב מקבל בברכה את המלצות התסקיר.

התקיים דיון הוכחות בין הצדדים והוזמנה לדיון העובדת הסוציאלית לסדרי דין עורכת התסקיר [א' ק'].

בהתאם להחלטת בית הדין הצדדים הגישו סיכומיהם.

לאחר שבית הדין החל בכתיבת פסק הדין נעשה ניסיון גישור על ידי בית הדין על מנת להביא את הצדדים להבנה והסכמה כוללת אשר הייתה מיטיבה עם מערכת היחסים המורכבת והטעונה.

לדאבונו, ניסיון זה כשל ועל בית הדין לסיים מלאכתו בפסק דין. עוד יצוין שקיים הליך בתביעה שהוגשה כנגד האם. בית הדין סבור שאין להתבסס על עצם ניהול ההליך בהכרעתנו בנושא המשמורת, ולאם עומד העיקרון ההלכתי של "חזקת הכשרות" וכלשונו של השופט קיסטר "אדם הוא בחזקת כשרות כל עוד לא הורשע, גם אם הועמד לדין". חזקת כשרות זו היא הבסיס ל"חזקת החפות" המעוגנת בכללי המשפט.

כאמור, כיום המשמורת נתונה לאם, והאב ביקש בתביעתו קביעת משמורת משותפת ובמהלך הדיונים שינה חזית – כפי הנראה בעקבות תסקיר שירותי הרווחה – וביקש את קבלת המשמורת לידי. עוד יצוין שבעבר במספר תסקירים שהוגשו לבית הדין נקבע שהמשמורת לאם.

מדוע ולמה נוצר מפנה זה?

בית הדין יקדים ויאמר שהוא רואה את שירותי הרווחה כידו הארוכה של בית הדין לבחינה ומימוש הנושאים החשובים של המשמורת והסדרי הראייה. בבוא בית הדין לקבוע את עמדתו ולהעביר בכור הבחינה את מסקנות התסקירים והתנהלות שירותי הרווחה הדברים נעשים מתוך הערכה בסיסית לפועלם ומסירותם של שירותי הרווחה העומדים דרך קבע בחזית המאבק הקיים בין ההורים הנמצאים בהליך גירושין ואף אחריו. למרות הערכה זו לעתים מזומנות בית הדין נדרש להביא בכור המבחן את התסקירים, המסקנות והמלצות שירותי הרווחה.

בית הדין עיין היטב בתסקירים ובחומר שבתיק מתחילת ההתדיינות לפני בית הדין. לאחר בחינת הדברים היטב התרשמות בית הדין שהשתלשלות האירועים מורה על תהליך מתגלגל של הסלמה במערכת היחסים בין האם לעו"ס לסדרי דין. ההסלמה גרמה לתוצאה בה נוצר מהפך בקביעת המשמורת על ידי שירותי הרווחה אשר כיום ממליצים המלצה גורפת להעביר את המשמורת לאב, למרות שכל בקשתו הייתה למשמורת משותפת. תהליך אשר אומר דורשני!

הרקע לתהליך זה מצוי אף בתסקירי שירותי הרווחה מקדמת דנא להלן נפרש ונבסס בקצרה את דברנו.

נצטט מספר משפטים מתסקיר שירותי הרווחה, מיום 18/01/07, שנערך על ידי העובדת הסוציאלית

לסדרי דין [א' ק']:

שיתוף הפעולה של שני ההורים בבדיקת פקידת הסעד היה ברוח חיובית וברצון רב...

השוני בסגנוני הורות

[פלונית] העלתה נושא נוסף סביב השוני בין הסגנון הורות שלה ושל [פלוני] וכיצד זה משפיע על הילדים. היא מבקשת שהילדים יקבלו מסרים דומים בשני הבתים... הסבת את תשומת ליבה של [פלונית] לערכיננו כפקידי סעד, והם לכל הורה זכות לקיים מסורת וסגנון משלו כשהילדים נמצאים עמו... [פלונית] הייתה מאד פתוחה וגילתה גמישות בעניין.

האם הייתה דמות דומיננטית ומובילה בחיי הילדים בשל אופיה החזק...

הקשר בין [פלוני] ו[פלונית] מאז ומתמיד היה מסובך. מתאפיין בחילוקי דעות ושוני

באופיים... דינמיקה שלא נעלמה עם הגירושין בפועל...

בתאור המשתקף מתסקיר נוסף שניתן בתאריך 10/07/07 חל מפנה הן במערכת היחסים בין ההורים

שנבע מסיבות שנוגעות לסכסוכים בלתי פתורים ביניהם וכן מטענותיהם זה כנגד זה בנושאים הקשורים לתפקוד הילדים.

התרשמות בית הדין שבהמשך להחרפת היחסים בין ההורים ואולי אף כתוצאה מכך התפתחה נקודת המשבר הקריטית והיא חוסר האמון שנוצר בין האם לעו"ס "...היא הביעה את תחושותיה שאני כפקידת סעד מגמתית יותר כלפי [פלוני]..."

בהמשך התסקיר נכתב "בפרוזדור של מחלקת הרווחה ובתוך השיחה, [פלונית] איימה על [פלוני] שהיא תפגע בו."

הוגשה תלונה על ידי [פלוני] במשטרה בגין כך.

במכתב הבהרה שהופנה לבית הדין בתאריך 23/07/07 שלחה העובדת הסוציאלית הבהרה בעניין משפט זה, שלאחר בירור "אני מבינה היום ש[פלונית] לא התכוונה לאיים על [פלוני] ולא התכוונה לפגוע בו פיזית..."

הבהרה זו נשלחה כפי הנראה בעקבות דרישה של האם.

בשלב מסוים כפי שעלה בחקירת העובדת הסוציאלית הוגשה על ידי האם תלונה כנגד העובדת הסוציאלית [א' ק'], לממונים עליה.

בפניה של העובדת הסוציאלית [ט' ק'] לוועדה לתכנון טיפול מתאריך 07/02/08, מגוללת היא את מערכת היחסים בין ההורים ובינם לילדיהם.

בין יתר הדברים נכתב:

קיימים הבדלים משמעותיים בסגנון ההורות של כל אחד מהם...

[פלונית] מקפידה מאד בביתה על גבולות ברורים מאד, סגנון חינוך מובנה התיחסות למסורת היהודית והתיחסות רבה לעניין הבריאות.

[פלוני] שם דגש על כך שהמפגשים עם הילדים יהיו "כייפים", וחשובה לו הבעה של חיבה. הוא מאמין שהורות צריכה לזרום ולהיות ספונטנית יותר.

לאחר מכן בני המשפחה החלו בטיפול, בדיווח מתאריך 16/09/08 נכתב שבני המשפחה החלו בטיפול, הפסיקו אותו לאחר זמן קצר, אבל דווח על ידי האם שהמשפחה נמצאת במצב טוב יותר. האב מסרב להפגש ולהגיע לדיון.

בית הדין מציין שלמקרא הדיווח ניכר שהערכה הכללית חיובית יותר מאשר בחוות הדעת של העובדת הסוציאלית לסדרי דין, ואילו האב, הוא אשר מנתק מגע מהמשך הטיפול והקשר עם שירותי הרווחה.

לאחר מכן בעקבות תביעת האב להפחתת מזונות אשר נדחתה על ידי בית הדין האב הגיש תביעה למשמורת משותפת. שירותי הרווחה נתבקשו להמציא תסקיר ובו המלצתם. תסקיר ארוך ומפורט ובו ששה עמודים מיום 20/11/11 מחולל מהפך באשר לקביעת המשמורת, ובו נקבע שהמשמורת תעבור מהאם לאב. התסקיר התקבל בבית הדין ונערכו מספר דיונים כולל חקירת העובדת הסוציאלית לסדרי דין, עורכת התסקיר [א' ק'].

בנימוקי ההחלטה נכתב:

האם שמשמשת כהורה משמורנית מאז הגירושין לא מתאימה לתפקיד וחייבים להעביר את הילדים למשמורת האב.

התרשמנו מ[פלונית] כאשה במצוקה אשר לא מסוגלת לראות את מצוקת ילדיה ואת התנהגותה התוקפנית והאלימה כלפיהם. היא לא שיתפה פעולה באופן מהותי עמנו...

האב [פלוני] מוכר כאב אוהב ונוהג במסירות כלפי הילדים, קיים קשב לצרכיהם הרגשיים ומהווה אוזן קשבת, הוא נוהג בגמישות ומכיר את צרכי הילדים לקשר עם האם. הוא אדם פתוח ומוכן להעזר באנשי המקצוע...

לא נכביר בציטוטים מהתסקיר המציין את המפגשים הטעונים בין האם לשירותי הרווחה – העובדת הסוציאלית לסדרי דין.

מתוך ניתוח האירועים המפורטים וכן מההתבוננות הכוללת ניכר חוסר האמון המוחלט הקיים בין האם לשירותי הרווחה ובמיוחד ביחס לעו"ס לסדרי דין. מצב זה מונע כל אפשרות לשיתוף פעולה של האם עם שירותי הרווחה וגורם להסלמת יתר ממפגש למפגש. ניתן אולי לומר בזהירות הראויה שבשלב מסוים המאבק מקבל ממד אישי המונע כל התייחסות עניינית, ייתכן אף מצד העובדת הסוציאלית לסדרי דין. בית הדין מבהיר שאין בקביעה זו בהכרח, משום הטלת אשמה על העובדת הסוציאלית לסדרי דין, נסיבות העניין גרמו לסיטואציה שקשה היה להיחלץ ממנה.

כפי הנראה הגורמים למצב זה מורכבים, וננסה לעמוד על העיקר.

אכן, כמצוין בתסקיר שירותי הרווחה, האם הינה דומיננטית ובעלת אופי חזק אשר נדרשה לעבור הליך גירושין מורכב. נוסף על כך קיימים פערים מהותיים באופי, בתפיסת העולם והגישה החינוכית של האם ואב היוצרים מוקד מתח מתמיד המתלבה ביתר תוקף מחמת העימות הכלכלי סביב המזונות.

בסיטואציה מורכבת זו, בשלב מסוים מבינה האם, בצדק או שלא בצדק, ששירותי הרווחה ניצבים מולה יחד עם האב. הדברים באים לידי ביטוי במתן לגיטימציה להתנהגויות מסוימות של האב וכן פרשנות מקצינה של התנהגות האם כלפי האב שלאחר מכן התקבלה ההבהרה אודותיה.

הרגשה זו אף אם אינה נכונה סגרה את הצוהר להידברות בין שירותי הרווחה לאם, דבר שמחמת אופיה הוביל להקצנת העמדות, ומחמת כך לקביעה הגורפת להעברת המשמורת לאב.

אירועי האלימות של האם ביחס לילדיה המתוארים בתסקיר, זו התנהגות אשר אינה הולמת ואינה משיגה את מטרתה. בזהירות הראויה ניתן לכאורה לומר, בלא לפגוע בהליך שמתנהל בעניין, שמעשים אלו אינם חורגים ממה שמכונה "מכה חינוכית".

בין ההורים קיים פער בגישה החינוכית, המצוינת אף בתסקירים, בין הגישה המציבה גבולות ודרישות לבין הגישה ה"כייפית" והזורמת, המתירנית, אשר באה לידי ביטוי אף בלקיחת אחריות. פער זה אשר אף בחיי משפחה תקינים מציב קושי חינוכי, כל שכן בסיטואציה של אחרי גירושין, מגביר הוא את הקושי בחינוך הילדים ולעתים גורר שימוש במקסמי שווא כ"מכה חינוכית". לא נמנע מלהעיר כי לעתים השימוש ב"מכה החינוכית" נובע ממצוקה של המכה.

בית הדין סבור שאין בכשל זה להעדיף באופן גורף את הגישה שנמנעת מהצבת גבולות. הגישה החינוכית הראויה של מסורת ישראל והדרכת חכמי ישראל היא הגישה הדוגלת בחיזוק הסמכות ההורית והצבת גבולות. גישה זו אינה צריכה חיזוק, אבל גם רבים מהמומחים העוסקים בתחום החינוך עמדו על חשיבות החינוך להצבת גבולות לפיתוח היכולת לשליטה עצמית ודחיית סיפוקים, ומסייעת לאדם לרכוש נורמות התנהגות מוסריות ויכולת להבחין בין אסור למותר ובין טוב לרע. הפנמה של ערכים אלו מפחיתה התנהגות אלימה בקרב הילדים ומבנה התנהגות רצויה.

אמר החכם באדם, שלמה המלך: "חושך שבטו שונא בנו וְאֶהְבּוּ שְׁחָרוּ מוֹסֵר" (משלי פרק יג, כד).

לפי המבואר במדרש משלי, השבט המוזכר בפסוק אינו משמש להכאה פיזית אלא, שבט מוסר דהיינו תוכחת מוסר בדברי חכמה, וזה לשון המדרש:

חושך שבטו שונא בנו. וכי יש לך אדם שהוא שונא בנו, אלא מתוך שאינו מוכיחו על דברי חכמה ועל דרך ארץ נקרא שונא, אבל מי שמוכיח את בנו על החכמה ועל דרך ארץ, הוא נקרא אוהבו, שנאמר ואוהבו שחרו מוסר...

המלבי"ם הוסיף לבאר פירוש פסוק זה בהתייחס אל תחושותיו של האב, וזה לשונו:

אב שחושך שבטו מבנו לא משום צערו של הבן, אלא משום שהדבר גורם לו צער, ומתוך האהבה העצמית – אין הוא מייסר את הבן – בסופו של דבר הוא ישנאנו! אבל האוהב את בנו ולא את עצמו – משחר ילדותו של הבן ייסרנו – בדיבור, וכשצריך גם בשבט, ואם אינו עושה זאת כשיש צורך בכך הר יתן חוטא בנפש הילד. מקומו של השבט הוא רק כשהילד עדיין צעיר, בראשית חינוכו כמו שנאמר: "חנך לנער על פי דרכו" שמשמעו בראשית דרכו.

אולם, גם אם נקבל את העיקרון שמכה חינוכית מלב אוהב יש לה הצדקה, זה רק בראשית חינוכו של הילד הקטן. הכאת נערים אסורה כמינוי זכרונם לברכה, מחשש שמא יעמוד הנער על נפשו ו ייכשל בעוון החמור של הכאת אביו או אמו. גם אם יקבל הנער את העונש הגופני בהכנעה, ייגרם נזק קשה ביותר למערכת היחסים בין המכה למוכה, מפני שהמתבגר נעלב מאד מקבלת מכות מהורה, וממילא אין תועלת בהכאה זו אלא להיפך.

ההנחה של הורים רבים היא שהורה טוב ואוהב הוא הורה מאפשר; הורה אכזרי או עוין הוא הורה מונע ומגביל. החכם באדם אינו סבור כן.

כפי שהזכרנו גם המומחים בימינו העוסקים בחינוך סבורים שעולם ללא גבולות איננו חופש, הנאה ושחרור עבור הילד, אלא מציאות של פחד ובלבול, דבר הגורם לכך שההורים לא נתפסים בעיני הילד כמקור ליציבות ותמיכה להם הוא זקוק.

גישה זו בעולם מורכב כשלנו, אינה פשוטה ליישום בהיבטים שונים. איך מאזנים בין החסרונות של בית שבו הכל מותר, לבין נוקשות שהופכת את הבית למ שטר צבאי? איך מקיימים את שמחת החיים של ילד ותחושת עצמאות בלי מתירנות פרוצה?

הפסיכולוג חיים עמית (מתוך הספר הורים בטוחים בעצמם פרק ראשון) עסק בנושא זה בארוכה. לאחר שניתח בקצרה את גישת החינוך הסמכותני על חסרונותיו ומנגד את את גישת החינוך המתירני שהתפתחה באמצע המאה הקדמת כנגד החינוך הסמכותני ואת הנזקים הנגרמים על ידה, בהמשך כתב:

דומה שהצבת גבולות לילדים היא המיומנות הלוקה ביותר בחסר אצל ההורים בתקופתנו, ובכך היא הופכת לחשובה לחשובה ביותר ללימוד ולשיפור.

ילדים אינם אוהבים גבולות ומתנגדים להגבלות אף שהם זקוקים להם. גם להורים קשה להציב גבולות. הדבר נתפס בעיניהם כלהיות ה"איש הרע", זה המונע מהילד לקבל את מבוקשו. ואולם דווקא הצבת גבולות מונעת פעמים רבות את הצורך בענישה ואף את הצורך לאיים בעונש...

בהסתגלות הילד לגבולות שמציבים לו הוריו, הוא גם לומד לתפקד בחברה בהתאם, לנורמות המקובלות. חשוב לציין שגם בהצבת גבולות הורים יפעלו מול ילדיהם בהבנה, באמפטיה, ברכות, ולא באופן שרירותי וקשוח מדי...

בנידון דידן דומה שהאם כשלה בעניין זה ופעלה באופן קשוח מדי. סבורים אנו שאף אם כשלה בזה אין מדובר בכישלון קולוסאלי אלא במינון שאינו ראוי וטעון שיפור אשר ניתן לתיקון. אין להתעלם מהרקע, קשיים אלו, המוזכרים לעיל, קיימים אף במבנה משפחתי תקין בו קיים תיאום טוב בין ההורים. בנידון דידן, הקושי הוא גדול שבעתיים מחמת הפער בגישות בין ההורים בתחום זה של הצבת גבולות וקביעת הערכים. קושי זה אשר נוצל במתכוון או שלא במתכוון על ידי ההורים או על ידי הילדים בנוסף על הקשיים של קיום הורות בנפרד הביאו להסלמה ותוצאות עגומות.

ניתן לומר שהגישה של העובדת הסוציאלית נטתה לכיוון האב שדוגל במגמה של חופש ונתינת מרחב רב לילד להתפתח בעצמו. במצב זה, מבחינת האם בהתחשב בטענותיה כלפי האב ואירועים מסוימים מול הרווחה, שפורטו לעיל, גרמה לאם תחושת איום אשר לא אפשרה לה המשך שיתוף פעולה עם שירותי הרווחה, דבר שבית הדין מיצר עליו עד מאד. אין ספק ששיתוף פעולה מועיל עם שירותי הרווחה וקביעת גבולות ותאום בין ההורים בסיוע שירותי הרווחה היה תורם לבריאות נפשם של ההורים ובניהם. אי-שיתוף פעולה עם שירותי הרווחה הוביל למסקנה הגורפת לשלילת המשמורת מהאם.

למרות האמור, אף אם האם כשלה בעניין זה ופעלה באופן קשוח מדי, בית הדין סבור שאין הדבר מצביע על העדר מסוגלות הורית של האם והעדר יכולת להיות הורה משמורן. יצוין שהאם מועסקת כמורה למדעים ואף האב בתביעתו הראשונית ציין את מסוגלתה ההורית הטובה של האם.

מובן הדבר שאחד התנאים להורה משמורן הוא היכולת לאפשר ולקבל את ההורות של ההורה השני.

בית הדין סבור שבתנאים ראויים תוך כדי הדרכה מתאימה ניתן יהיה להשיב את הסדר על כנו למרות הפערים הקיימים בין ההורים.

בהתאם לאמור לעיל, בית הדין אינו רואה הצדקה בשלילה מוחלטת של משמורת האם, יש יתרונות

מסוימים לקביעת המשמורת אצל האם. מאידך, יש מעלות גם למעורבות משמעותית של האב בגידול

הילדים במיוחד שמדובר כאן בשני בנים שהגדול בן שתיים-עשרה וחצי שנה והקטן עבר את גיל

אחת-עשרה שנה. לפיכך סבור בית הדין שיש לקבוע משמורת משותפת של שני ההורים וכפי שתבע האב בתחילת ההליך.

מבחינה טכנית אכן התנאים קיימים היות וההורים גרים בקרבת מקום ובבית כל אחד מהם יש תנאים מתאימים. באשר למהות, יכולת שיתוף הפעולה והתאום בין ההורים וכן בהתחשב בפער בגישה החינוכית הקיימת ביניהם ביניהם, יש מקום להסס בטרם קבלת קביעה זו.

למרות הקושי, בית הדין סבור שיש מקום לקביעה זו, ובתנאי שהמהלך יהיה מלווה בהדרכה הורית אישית לשינוי ושיפור הטעון תיקון בתחומים שצוינו לעיל וכן קיום תיאום הורי לפחות בתחילת הדרך. מתוך ההיכרות בית הדין את ההורים ומתוך מכלול הנתונים המונחים לפניו, בית הדין סבור שיש להורים את הפוטנציאל למימוש מהלך זה, אם כי הדבר תלוי במידת שיתוף הפעולה וגילוי הגמישות הראויה למימוש הורות משותפת ומוצלחת.

שינוי נוסף הנדרש במקרה זה, שלא מתוך קביעת עמדה שיפוטית אלא מתוך כורח הנסיבות, כדי להשתחרר מהסטיגמות הקיימות של האם ביחס לעו"ס ולהיפך, יש להעביר את הטיפול במשפחה זו לידי עו"ס אחרת. במסגרת מהלך זה תידרש התערבות שירותי הרווחה להכוונת ההליך וכן המצאת תסקיר לאחר בחינת התקדמות ההליך וקביעת הסדרי הראייה המתאימים למקרה זה.

מצופה משני ההורים לגלות את הגמישות הנדרשת לצורך זה ולכל המהלך. בית הדין מבהיר שאם מהלך זה ייכשל בגרמת מי מההורים ישקול בית הדין החלטתו בשנית בבחינת הוכיח סופו על תחילתו.

לאור האמור מחליט בית הדין כדלהלן:

- א. בית הדין קובע שהבנים יהיו במשמורת משותפת של שני ההורים.
- ב. מבוקש מפקידת הסעד המחוזית להעביר את הטיפול במשפחה זו אל עו"ס שונה כדי לאפשר להורים "לפתוח דף חדש" ומוצלח יותר.
- ג. מבוקש מפקידת הסעד המחוזית לעדכן את בית הדין על על ביצוע האמור לעיל סעיף ב' בתוך 14 יום.
- ד. מבוקש משירותי הרווחה לפעול כאמור לעיל ולהפנות את ההורים להדרכה הורית וכן לתאום הורי.
- ה. מבוקש משירותי הרווחה להמציא לבית הדין תסקיר בעניינם כמפורט לעיל בעוד 60 יום.
- ו. בית הדין שב ומבהיר שהוא מצפה מההורים לפעול בשיתוף פעולה ובאחריות הראויה לטובתם וטובת ילדיהם.
- ז. החלטה זו מעצם מהותה ניתנת לשינוי, העדר שיתוף פעולה או גרימת הכשלת המהלך עלול להוביל לשינויה.

מותר לפרסם ללא פרטים מזהים.

ניתן ביום י' באב התשע"ג (17/07/2013).

הרב יצחק שמואל גמזו – אב"ד הרב יוסף יגודה – דיין הרב יצחק רפפורט – דיין

